

L'ESTRUCTURA SOCIO-PROFESSIONAL DE LA CIUTAT DE LLEIDA DESPRÈS DE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ

per M.ª ANGELES SERRANO FLO

Realment, l'evolució històrica del Principat durant el setcents va assolir en tots els nivells, un grau de desenvolupament suficientment important i en ocasions espectacular, com per a que les acepcions de creixement i desenvolupament —acunyades pel gran mestre Pierre Vilar i amb posterioritat profusament divulgades per la major part dels historiadors—, s'hagin convertit en dos dels mots que defineixen amb més exactitud el segle XVIII català.

I això es així a tots els indrets de Catalunya. Cap lloc va romandre alié a aquest procés de creixement, ara bé, ¿cal pensar per aquest motiu que els comportaments i les estratègies econòmiques, culturals i socials dels diferents pobles i ciutats de Catalunya varen seguir unes línies comunes d'actuació? La resposta ha de ser necessàriament negativa. És lògic que es delimitin els eixos de confluència, però paral·lelament no es pot obviar, l'incidir en les diferències que existeixen i que fan que cada lloc tingui una idiosincràsia pròpia.

La insistència en aquest punt es degut a que, potser massa sovint, la dinàmica històrica catalana ha sigut indegudament assimilada a la pròpia dinàmica de les zones del litoral, i més específicament de Barcelona. Cal trencar amb aquesta visió uniformitzadora i parcialment falsa.

En el cas de la ciutat de Lleida, a la llum de les investigacions realitzades, podem arribar a la conclusió de que efectivament va participar de forma activa i directa en aquest procés de redreçament i desenvolupament, però les estratègies que va emprar son sensiblement diferents a les de la zona costera.

En primer lloc. Lleida com una ciutat de l'interior, és una ciutat eminentment agrària. Tota la vida econòmica de la ciutat gira entorn del treball de la terra, éssnt l'agricultura la base econòmica que la defineix plenament. En aquest sentit, d'altres activitats econòmiques, com el comerç i la indústria que al llarg del segle es desenvolupen de for-

ma extraordinària en el litoral, aquí no deixen de tenir un caràcter més aviat secundari, anant i desenvolupant-se a remolc de l'agricultura. El comerç que es realitzarà a Lleida es centrarà en l'intercanvi agrícola i les indústries estaran també relacionades amb l'agricultura, al dedicar-se fonamentalment a l'elaboració de productes de la terra (primordialment forns i molins d'oli i de farina).

En la investigació que vàrem realitzar sobre la ciutat de Lleida a la primera part del XVIII, intentàrem incidir i aprofundir en l'estudi dels grups socials lleidatans, basant-nos en l'anàlisi de la seva estructura socioprofessional. Ha sigut d'enorme utilitat tota la documentació cadastral que ens ha permès poder seguir any darrera any a tots els contribuents lleidatans, concixent els seus noms, la seva professió, els conceptes pels quals han de pagar impost i les quantitats assignades per aquest pagament.

La primera constatació que hem de fer es que ja immediatament després de la guerra de Successió, és a dir, ja al 1716 serà la població pagesa la que arreplegarà el precentatge més alt d'actius de la ciutat. I això en uns moments d'estancament i de deterioro de les condicions agrícoles, degut a les desfetes de la guerra. En aquest punt, important realment, es comencen a marcar les diferències amb les poblacions del litoral, ja que per aquestes mateixes dades, la ciutat de Barcelona, estudiada per J. Nadal i E. Giral i la de Girona per J. Nadal Farreres, manifesten una orientació netament artesana, éssent realment insignificant el pes de la població pagesa en les ciutats costeres.

A partir d'aquesta constatació vegem ara quins són els grups professionals més rellevants de la ciutat, i quins resorts econòmics poden moure a tenor de les seves pròpies disponibilitats i recursos.

Primerament l'elevat nombre de pagesos i jornalers ens mostra la clara orientació agrària de la ciutat. Ara bé ja d'entrada hem de fer una clara diferenciació entre ambdues categories de treballador.

Per una part, els pagesos, malgrat la gran multiplicitat de situacions econòmiques de que gaudeixen, considerats de forma global, són un dels grups social benestants de Lleida. Això no invalida en absolut que en el seu interior hi hagin fortes diferències, però la major part dels pagesos disposen d'unes extensions de terra entre 6 i 20 jornals. Són extensions mitjanes que tendiran a consolidar-se al llarg del segle, al temps que s'incrementen de forma molt més important les petites propietats, de 1 a 5 jornals de terra. Cap al 1758 hi han molts pagesos amb propietats molt petites, que viuen de forma molt deficitària, arribent a uns nivells molt semblants als dels jornalers. Com veiem la recuperació agrària de Lleida no ha afectat a tots els treballadors de la terra; els contractes de arrendament assoleixen uns preus massa elevats, com per a poder ser accessibles a tothom.

Al mateix temps es pot apreciar a mitjans del segle XVIII, un en-

cara incipient procés de concentració de terres per part dels pagesos més poderosos, però al 1758 és encara una tendència tímida.

En quan als jornalers, podem dir que són dels treballadors més missèrrims de Lleida, i la característica comuna a tots els el seu caràcter asalarat, ja que malgrat que vora del 50 % dels mateixos tenen algun jornal de terra de la seva propietat (de 1 a 3 jornals), no obstant, són generalment extensions tant petites que no els hi basten per a la seva subsistència diària, amb lo qual subsidiàriament han de treballar de forma assalariada.

Sembla que ja al 1758, la població jornalera i un sector de la pagesa, s'estan proletaritzant de forma molt important, depenent cada cop més d'aquest salari per a poder sobreviure, ja que no poden accedir a treballar en les noves terres en explotació, ja siguin de regadiu o de secà. L'altre aspecte de la bipolarització que s'està produint és la consolidació dels mitjans i grans propietaris que es veuen enormement beneficiats amb aquest redreç de l'agricultura, i amb la conseqüent pujada de la renda agrària.

La seva solvència econòmica els hi permetrà invertir els seus capitals en la nova adquisició de terres, o de immobles, així com participar activament en els arrendaments municipals o senyorials.

Si la pagesia constitueix el nucli de la població de Lleida, què ocorreix amb la «burguesia» de la ciutat? La seva importància econòmica dins de Lleida no cal menysprear-la, però en comparació a la burgesia comercial, industrial i financera del litoral, és realment modesta. Fins i tot, els termes de negociant, mercader i botiguer s'utilitzen de forma indistinta, el qual ens indica que existeix encara una indefinició i que les diferències entre els diferents comerciants no estan ben delimitades.

Tot i no desenvolupar activitats de gran envergadura, els comerciants lleidatans invertiran en multitud d'afers econòmics, mai de forma espectacular, però si constant i activament. Aquestes inversions tindran un caràcter conservador i rendista, dirigides cap als immobles, les terres i així mateix en l'adjudicació de la gestió d'algun tipus d'arrendament, així com per suposat a les seves pròpies activitats comercials.

Freqüentment, alguns dels oficis artesanals més prestigiosos gaudeixen d'uns nivells econòmics bastant similars als del comerciants, emprant fins i tot unes estratègies d'actuació pràcticament idèntiques. Les inversions a realitzar es destinaran als mateixos llocs i amb els mateixos objectius. De qualsevol forma, el gran nombre i la forta diversitat dels oficis artesanals obliga com a mínim a diferenciar-los en dos grans blocs; un primer en el que estarien compresos tot un seguit d'oficis minoritaris, amb pocs components (a vegades, tant sols un o dos), sumament especialitzats i amb uns ingressos precaris i insuficients. Un segon, amb oficis més nombrosos en quant a components, i que manifesten

una tendència a consolidar la seva posició econòmica (adroguers, espardenyers, forners...) en el transcurs del segle.

Així doncs, l'artesanat a Lleida és important. Acolleix a bona part de la població activa de la ciutat, però sempre per sota dels percentatges de la pagesia, que s'erigeix en el grup majoritari de la ciutat.

Després de vists els trets més generals de la configuració social lleidatana podem arribar a formular una sèrie de conclusions sobre la mateixa:

1. La Lleida del segle XVIII s'ha insertat de forma plena i activa en la dinàmica de creixement del setcents català, sobre tot en dos punts fonamentalment, en el creixement de la població i en la renovació de les condicions agràries.

2. El caràcter agrari de la ciutat ha possibilitat que la pagesia sigui el grup social i professional més rellevant de la mateixa. Hi ha un clar predomini de les activitats agràries, dedicant-se més de la meitat de la població activa de Lleida al cultiu de la terra. Paralelament, l'auge de l'agricultura ha fet possible que la població pagesa es consolidés com a grup professional predominant i al mateix temps, l'alça continuada de la renda agrària ha facilitat que totes les classes socials lleidatanes prenguessin un interès molt fort en l'adquisició de terres, encara que siguin de reduïdes extensions.

3. En quant a la distribució de la riquesa, els contrastos que es presenten no són pas massa acusats, mai s'arriba a polaritzacions excessives. Malgrat tot, sembla apreciar-se cap a mitjans de segle una generalització i extensió de les situacions econòmiques més modestes i humils. Al temps que assistim a una certa consolidació de les fortunes mitjanes, es produeix una creixent proletarització de la majoria de la població lleidatana, que no pot arribar a gaudir de les noves expectatives econòmiques nascudes a rel del fort creixement de les formes productives.

4. Les inversions realitzades durant el set-cents, no deixen de tenir un caràcter conservador i rendista. La propietat immoble i la propietat de la terra, s'emportaran el gruix més elevat dels capitals disponibles de la ciutat.

5. Al menys, cap a mitjans de segle, la societat lleidatana conserva un caràcter plenament preindustrial. Les transformacions socials que estan esdevenint a les zones comercials més actives i dinàmiques, es manifesten aquí a Lleida de forma larvada i soterrada. Evidentment, segueixen dominant en tots els àmbits, tant en l'econòmic, com en el social i cultural, l'esquema y les normes de funcionament del sistema feudal, malgrat que es vagin obrint petites vies en la introducció de les formes capitalistes.

No n'hi ha dubte que la Catalunya interior presenta un grau molt més accentuat d'introversió econòmica i social. El fet d'ésser una societat molt més tancada i conservadora ha fet possible que el seu

funcionament històric hagi sigut qualitativa i quantitativament diferent al de la Catalunya litoral.

M.ª ANGELS SERRANO FLÓ